

ВІДГУК

**офіційного опонента дисертацію Лісовенко Анни Федорівни
«Індивідуально-психологічні особливості переживання почуття
завдрощів», подану на здобуття наукового ступеня кандидата
психологічних наук за спеціальністю
19.00.01 – загальна психологія, історія психології**

Актуальність обраного напрямку дослідження спричинена, по-перше, необхідністю теоретико-емпіричної розробки малодослідженої проблематики завдрощів, що зумовлено загостренням інтересу сучасної психології до розкриття тіньових сторін людської психіки, які дуже складно піддаються емпіричному вивченню. По-друге, проблема, котрій присвячена ця дисертація, є нагальною у соціальному аспекті, що спричинено підвищенням рівня стресогенності життя у сучасних нестабільних політичних та соціально-економічних умовах, різким соціальним розшаруванням, загостренням міжособистісних та внутрішньоособистісних конфліктів, зростанням ворожості, агресії, конкуренції у стосунках, зниженням рівня задоволеності собою як суб'єктом життєдіяльності тощо. І, нарешті, по-третє, необхідність розробки означеної проблеми зумовлена вимогами практики щодо напрямків психокорекції різних типів завдрощів, можливості глибшого усвідомлення цього почуття, що сприятиме розумінню своїх нереалізованих потреб, кращій саморегуляції, соціальній адаптації, а також актуалізації особистісних ресурсів саморозвитку та самореалізації людини.

Враховуючи усе вище сказане, тема запропонованого дослідження відповідає актуальним теоретичним і практичним запитам загальної психології. Варто зазначити, що вивчення індивідуально-психологічних особливостей переживання почуття завдрощів саме в контексті диференціально-психологічного підходу є дуже влучним, оскільки дає можливість розглянути «різнобарвність» та специфіку переживання цього почуття різними особистостями. Також це надає можливість «відкрити» можливі позитивні грані цього почуття.

У методологічному аспекті робота побудована логічно й послідовно. Предметом дослідження автор обирає індивідуально-психологічні особливості схильності особистості до переживання почуття заздрощів і спрямовує теоретичну частину своєї роботи на наукове обґрунтування заздрісності як системної багаторівневої властивості особистості.

У першому розділі автором узагальнено історико-філософський та власне психологічний стан проблеми; надано чітке та обґрунтоване розмежування і визначення понять «заздрісногенна ситуація», «заздрість як психічна реакція», «заздрощі як стан», «заздрісність як стійка властивість особистості»; обґрунтовано потенційно можливі функції переживання заздрощів; вивчено та описано багаторівневу структуру заздрісності, що створена на засадах континуально-ієрархічного підходу; що розроблений О.П. Санніковою, теоретично виявлено систему зовнішніх і внутрішніх чинників, що сприяють формуванню схильності до заздрощів. Дисертантка переконливо обґрунтовує, що вирішальний вплив на схильність до заздрощів справляє саме ставлення до «заздрісногенної ситуації», що визначається змістово-особистісним її сприйняттям конкретною особою через систему смислових установок та широкий спектр властивостей особистості, які сформувались під впливом як конституційних, так і соціальних чинників (тип емоційності, особливості стресостійкості та емоційного інтелекту, імпульсивність, нарцисизм, перфекціонізм тощо). Теоретичні надбання першого розділу дисертації, дали змогу Лісовенко Анні Федорівні створити основу для організації й проведення добротного емпіричного дослідження.

У другому розділі дисертації викладено етапи емпіричного дослідження, емпірично уточнено зміст показників схильності до переживання заздрощів тощо. Важливим практичним здобутком цієї роботи є те, що відповідно до обґрунтованої структури заздрісності та вимог психометрики розроблено (у співавторстві з науковим керівником) комплекс оригінальних психодіагностичних методик, що спрямовані на вивчення різнорівневих показників заздрісності. Здійснено добір досить складного

психодіагностичного інструментарію, спрямованого на вивчення широкого спектру рис особистості, гіпотетично пов'язаних із заздрісністю.

У третьому розділі надано результати диференціально-психологічного аналізу заздрісності, що спрямований на пошук індивідуально-психологічних особливостей осіб, котрі відрізняються за типом схильності до переживання заздрощів. У дисертації ретельно описано як кількісний, так і якісний аналіз результатів проведеного дослідження з обговоренням отриманих результатів. Надано індивідуально-психологічні характеристики груп осіб зі схильністю до переживання заздрощів за емоційним, когнітивним, поведінковим, контрольно-регулятивним типом. Вивчено індивідуально-психологічні особливості заздрісності осіб, котрі різняться за емоційною диспозицією (домінування однієї із модальностей: «радість» «гнів» «страх», «печаль»).

Здобувачі за допомогою валідних психодіагностичних методик вдалося встановити факт стресогенності заздрощів, переважний тип реагування при стресі, виявити копінг-стратегії, специфіку нарцисичної регуляції самоповаги з її захисними та компенсаторними механізмами, тип перфекціонізму, особливості емоційного інтелекту, ірраціональні установки осіб з різним типом заздрісності.

Найважливішим здобутком дисертантки є обґрунтування визначення заздрісності як складної багаторівневої властивості особистості, що полягає у постійному порівнянні себе з іншими людьми (або уявним «еталоном») не на свою користь, у суб'єктивному відчутті зниження самоцінності, бажанні заволодіти перевагами об'єкту порівняння при переживанні неможливості отримати чи набути бажане. Суттєвим досягненням є створення (у співавторстві з науковим керівником) комплексу оригінальних психодіагностичних методик, що спрямовані на вивчення показників заздрісності. Автором систематизовано теоретичні дані, що пояснюють схильність до переживання заздрощів та її структуру, зібрано емпіричні дані, проведено математико-статистичну обробку, інтерпретацію та обговорення отриманих результатів.

Загалом слід зазначити, що текст дисертації чітко структурований, об'єднаний цілісною концепцією, яка теоретично, методологічно та практично обґрунтована. Кожний розділ дисертації завершується висновками, які логічно резюмують поданий в них матеріал. Обґрунтованість, надійність та достовірність наукових положень, висновків, сформульованих у дисертації, базується на змістовному теоретичному та практичному аналізі проблеми, визначених теоретико-методологічних засадах для її розв'язання, використанні широкого комплексу надійного і валідного психодіагностичного інструментарію, що відповідає завданням дослідження, репрезентативністю вибірки дослідження, сучасному апарату статистичної обробки даних, ретельному та послідовному аналізі отриманих результатів. Зроблені висновки свідчать про реалізацію поставлених завдань і досягнення мети дисертаційного дослідження, бачення автором перспектив подальшої розробки проблеми.

В цілому можна узагальнити, що дисертаційне дослідження Лісовенко Анни Федорівни має всі основні науково визначаючі ознаки і складові, тому аналізована робота є новим, цікавим, науково-практичним дослідженням. Разом з тим, можна зробити деякі зауваження та побажання:

1. Варто було б кожен параграф, особливо той, де подається аналіз доробок інших науківців, завершити коротким висновком (абзац), у якому підкреслити авторську позицію того різноманіття думок, яке аналізується.

2. Було б доцільним надати емпіричні результати стосовно статевих відмінностей заздрісності, в експериментальній базі дослідження заявлено, що вибірка складається зі студентів різної статі.

3. Практична частина роботи набула б більшої ґрунтовності, якщо б на основі отриманих емпіричних результатів були запропоновані конкретні рекомендації щодо корекції різних типів заздрісності особистості.

4. Нажаль, не весь багатий, фактичний матеріал, що представлений у емпіричній частині даного дослідження знайшов відображення у загальних висновках. Текст дисертації не позбавлений деяких редакційних помилок.

Однак висловлені зауваження та побажання ніяк не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи. Дисертацію відзначає у цілому коректний науковий стиль, логічність, чітка аргументація.

Результати дисертаційного дослідження пройшли достатню апробацію: матеріали надруковані в 17 публікаціях: 9 статей, котрі опубліковано у наукових фахових виданнях України, 2 статті, що надруковані у іноземному науковому періодичному виданні, 1 авторське свідоцтво, 5 статей у збірниках матеріалів конференцій та інших виданнях.

Дисертаційна робота Лісовенко Анни Федорівни та автореферат підготовлені на високому науковому рівні. Зміст автореферату повністю відповідає основним положенням дисертації та послідовно віддзеркалює етапи проведеного дослідження, результати якого мають як теоретичне, так і прикладне значення. Загалом, результати дисертаційної роботи Лісовенко А.Ф. є обґрунтованими, мають наукову новизну, практичну цінність, апробовані та впроваджені у навчальний процес ВНЗ.

Вважаємо, що дисертація на тему «Індивідуально-психологічні особливості переживання почуття заздрощів» відповідає всім вимогам до кваліфікаційних робіт такого рівня, а його авторка, Лісовенко Анна Федорівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.01 – загальна психологія, історія психології.

Офіційний опонент:

доцент кафедри філософії, політології,
психології та права Одеської державної
академії будівництва і архітектури,
кандидат психологічних наук, доцент

С.В. Бикова